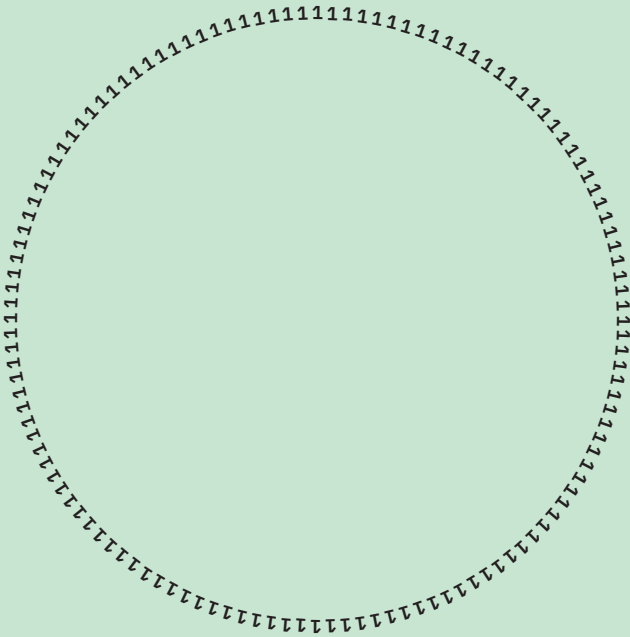

ÇÜRÜME KRİZİ: İNŞA EDİLMİŞ ORTAMDA BİLGİYİ DÜZENLEMEK

KATIE COLFORD

1
1 1
1

1
1 1
1

1
1 1
1

İŞBİRLİĞİYLE ÇADSR

DESTEĞİYLE

Ne var ki bu canlılık, binaların, şehirlerin ve çevrelerin ilanihaye sahip oldukları bir şey değil. Canlılık, aslında, zamanın alternatifiyle, yani çürümeyle bir yarış hâlinde durmaksızın vuku bulan bir olgu. Binaları ne kadar kolaylıkla canlı olarak tasvir edersek edelim, bu hâllerini sürdürmek hiç de kolay bir iş değil. Esasen çürüme (*decay*), İngilizcede, Latince *de-* (-den) ile *cadere* (düşmek) köklerinin birleşiminden türemiş. Şayet canlı olabilmek için binaların ayakta *durması* gerekiyorsa, *düşüşlerini* – kaçınılmaz çürüme akıbetlerini – nasıl anlamlı kılabiliriz?

Kaçınılmaz çürüme tehdidi, inşa edilmiş ortamın mütemadiyen kriz hâlinde olduğu anlamına gelmekte. *Kriz* terimini, patoloji alanındaki asli anlamıyla kullanıyorum: *Bir hastalığın gelişme sürecinde, iyileşme veya ölüm için belirleyici olan önemli bir hadisenin veya değişimin meydana geldiği an*¹. Karar anlamına gelen Yunanca *krisis*'ten türemiş kriz teriminin etimolojik kökeni, belirleyici an olarak tanımlanmasını kuvvetlendiriyor. “Çürüme krizi” olarak adlandırdığım olguyla, inşa edilmiş ortamda, iyileşmeyle ölüm arasında bir dönüm noktası kastedilmekte.

Bu durumda, “iyileşme” ve “ölüm”, hem maddi hem de epistemolojik sonuçlar doğurur. Maddi açıdan iyileşme, ampul ya da karo değiştirmek, döşeme rabıalarını sabitlemek gibi sıradan işlemler olarak tezahür edebilen fiziki tamir ve onarım olgularını kapsıyor. Bu tür düzeltmeleri kastetmek için kullanılan yaygın terim —“upkeep” (bakım)— daima bir adım önde giden, ölüm tehdidi taşıyan çürümeyle baş edebilmek (*keep up*) için sürdürülen bir yarışta ima eder. Keza, ölüm, fiziki bir hâl — terk, yıkım ya da kullanım dışı kalmakla sonuçlanan, atığa dönüşme raddesinde maddi bozulma— olarak görülebilir. Epistemolojik açıdan ise, iyileşme ve ölüm, mimarlığı canlı ya da hareketsiz olarak görme biçiminin temelini oluşturmaktadır. Bir bina canlıysa, onarılmaya değer.

Çürüme, bir kriz — belirleyici an — olarak anlaşıldığında, bir değer meselesi hâline gelir. Çürümenin tanımlanma, onaylanma ve — iyileşme veya ölümle sonuçlanan — ele alınma şekli, bulunduğu bağlamın ekonomik, kültürel ve

1 “CRISIS, N. 1”. OED (OXFORD İNGİLİZCE SÖZLÜĞÜ), ÇEVİRİM İÇİ. EYLÜL 2021. OXFORD UNIVERSITY PRESS.

toplumsal değerleri tarafından belirlenmektedir. Tıpkı bir çiçekle bir otun arasındaki semantik sınırın yapabildiği gibi, çürüme, iyileşme veya ölüme yol açabilen canlılık veya hareketsizlik özelliklerini devreye sokabilir. Farklı paydaşlar, söz gelimi yapısal dayanıklılık, emlak piyasasının diriliği, tarihî anlamlılık, kültürel sermaye gibi farklı “canlılık” belirtilerini desteklemektedir.

Dolayısıyla çürüme, inşa edilmiş ortama değer atfeden epistemolojik bir düzendir. Termodinamiğin ikinci yasası bir değer meselesi olduğundan değil, çürüme hâli, iyileşme ile ölüm arasında bir karar — insan aktörler tarafından alınan bir karar — noktasını tanımladığı için çürüme, değer yüklüdür. Çürüme krizi, canlı ile cansız olanın arasında sınır çizmeyi gerektirir.

Bu makalede, çürümeyi harekete geçirerek inşa edilmiş ortamı şekillendiren değerler incelenecek. İki şeyi amaçlıyorum. İlk amacım, kriz ya da karar noktası olarak ele alınan çürümenin mekâna ilişkin bilgiyi düzenlemekteki epistemolojik rolünü kanıtlamak için, onu, inşa edilmiş ortamın birçok ölçeğiyle ilişkili hâle getirmek. İkinci amacım ise, mimarlık alanında çalışırken kullanılabilecek yeni bir kelime hazinesi kurmak için çürümeye başvurmayı, çürümeyi geri kazandırmayı bir yöntem olarak önermek.

Canlılık Ölçekleri

Maddi çürüme süreçlerine — çürüyen tahta ya da soyulan beton örneklerindeki gibi — yaygın biçimde rastlıyoruz. Böylesi bir bozulmayı önleyecek şekilde nesnelere tasarlamak, gayet aşikâr olduğu üzere, mimarın işinin bir parçası. 15. asırda, *Mimarlık Üzerine* adlı eserinde Leon Battista Alberti, çürümenin risklerinin ve tasarımın bunlara getirdiği çözümlerin altını çizmiş:

“Bu sebeple, demir, bakır ve bunlar gibi sert metaller [...] en nihayetinde çatlayacağı gibi; keza başka maddeler, değişik hasarlarının etkisi altında kalırlarsa eğer, akıl almaz derecede ayrışıp bozulacaktır; [...]. Binaenaleyh, eserin, muhalif hasarların sık taarruzlara karşı muhafaza edilmesi için, zeminden başlayarak ilk katmanının, en sert, en sağlam ve en iri taşlarla ihdas edilmesi gerektiğini, vazgeçilmez bir kaide olarak kabul

ediyorum...”²

Daha yakın bir zamanda, Stewart Brand, bina bileşenlerinin uğradığı farklı “değişim oranları”nı kanıtlayarak, “bir binanın daima kendi kendini yırtarak ayırmakta olduğu”³ sonucuna vardı. Başka bir deyişle, Brand, çürüme krizinin farklı oranlarda eş zamanlı olarak cereyan ettiğini öne sürüyor. Bu iki örneği yalnızca, çürümenin, batılı mimarlık geleneğinde tasarım meselesinin —dolayısıyla da mimarın sorumluluğunun— bir unsuru olarak ele alındığını kanıtlamak için kullandım.

Stewart Brand’e göre, bir binanın strüktürü, dinamik olmasına karşın, değişim katmanlarının —neyse ki— en sabit olanıdır. Bir binanın strüktürünün bozulması, insanların can güvenliğini ciddi boyutta tehlikeye atar. Ne var ki yapısal çürüme, yapıların bir binanın tüm yükünü taşımak ve başarısızlığı, yani binanın ölümünü önlemek üzere tasarlandıklarını ortaya çıkarıyor.

Mimarlığa genellikle atfedilen canlılığa karşın binalar, aslında ölüm —başarısızlık, çökme— esas alınarak tasarlanıyor. Örneğin güçlendirilmiş betonarme kirişlerin standart tasarımlarında, içlerindeki güçlendirici çelik çubuklar esnemediği önce betonun dağılacağı ön görülmemekte. Bu yöntem, ani çökmeleri önlemek üzere tasarlandı; zira kirişin çökmeye başlaması durumunda, bel verdiğinin gözle görülerek tespit edilmesi, gerekli tamir işlemlerinin tamamlanabilmesine vakit tanıyacaktır.⁴ Yapısal mühendisler, binaları sadece ölümlerini değil, yavaş (ve daha emniyetli) ölümlerini de esas alarak tasarlamaktalar. Mimarlığın tutarlılığı epistemolojik canlılığına bağlı olduğuna göre, maddi açıdan en dayanıklı unsurunun —strüktürünün—, aslında binanın ölümü esas alınarak tasarlanıyor olması manidardır.

Mimarlıktaki canlılıktan yana ısrarın, ya da Stephen Cairns ve Jane M. Jacobs’un adlandırdıkları şekliyle doğum yanlılığının (natalizm)⁵ ters yüzünü yapısal mühendislikte bulduğunu daha önce önermiştim. Strüktür ile ölüm arasındaki epistemolojik bağ, yapısal unsurların boyutlandırılması gibi ölçülebilir sonuçlar doğurmakta.

2 LEON BATTISTA ALBERTI, TEN BOOKS ON ARCHITECTURE (MİMARLIK ÜZERİNE ON KİTAP), THE 1755 LEONI EDITION, TRANS. JAMES LEONI (NEW YORK: DOVER PUBLICATIONS, 1986), 48.

3 STEWART BRAND, HOW BUILDINGS LEARN: WHAT HAPPENS AFTER THEY’RE BUILT (BİNALAR NASIL ÖĞRENİR: İNŞA EDİLDİKTEN SONRA NE OLUR) (NEW YORK: PENGUIN, 1994), 13.

4 DANIEL L. SCHODEK, STRUCTURES (STRÜKTÜRLER), 5. BASIM (UPPER SADDLE RIVER, NEW JERSEY: PEARSON EDUCATION, 2004), 288.

5 STEPHEN CAIRNS VE JANE M. JACOBS, BUILDINGS MUST DIE: A PERVERSE VIEW OF ARCHITECTURE (BİNALAR ÖLMELİ: SAPIK BİR MİMARLIK ANLAYIŞI) (CAMBRIDGE: THE MIT PRESS, 2014).

Fakat metaforun daha nitel kullanımına ve aynı şekilde inşa edilmiş hakiki çıktılar üreten mimarlıktaki geçmişine de bakabiliriz.

Mimarlıkta kullanılan bedenle ilintili kelime dağarcığı — yukarıda anılan “iskelet”, “deri” vs. — örneğin Sömürge Amerika’ında belirli ahlaki anlamlar taşıyordu. Yeni İngiltere’yi mesken tutan Püritenlerin zihninde ev, insan bedenine tekabül ediyordu — pencereler göz, kapı ise ağız olarak görülüyordu; hatta hol (“cross-passage” evindeki merkezi salon) “ev-beden”⁶ olarak adlandırılıyordu. Beden ise — Tanrı’nın ilahi suretinde yaratıldığı için — mükemmel bir nesneydi. Sanat tarihçisi Robert Blair St. George’un tarif ettiği gibi, “şayet bir ev, bedensel şekli ve eklemli ‘uzuv oranı’yla Mesih figürünün ilahi güzelliğini andırıyorduydu, ‘oluş’a sahipti.”⁷ Ev-beden, mükemmel, ilahi bedenin bir temsiliydi.

6 ROBERT BLAIR ST. GEORGE, CONVERSING BY SIGNS: POETICS OF IMPLICATION IN COLONIAL NEW ENGLAND CULTURE (İŞARETLER ARACILIĞIYLA SÖYLEŞMEK: YENİ İNGİLTERE SÖMÜRGE KÜLTÜRÜNDE İMA SANATI) (CHAPEL HILL: UNIVERSITY OF NORTH CAROLINA PRESS, 1998), 127.

7 ROBERT BLAIR ST. GEORGE, CONVERSING BY SIGNS: POETICS OF IMPLICATION IN COLONIAL NEW ENGLAND CULTURE (İŞARETLER ARACILIĞIYLA SÖYLEŞMEK: YENİ İNGİLTERE SÖMÜRGE KÜLTÜRÜNDE İMA SANATI) (CHAPEL HILL: UNIVERSITY OF NORTH CAROLINA PRESS, 1998), 145.

Bu durumda, bedenleri ve davranışları Püritenlerin dünya görüşleriyle örtüşmeyen Amerika yerlileri, ucube, şekilsiz, çirkin ve neticede Tanrı katında değersiz sayılıyordu. Bu nedenle bedenin bozulması bir ahlak meselesiydi; böyleleri ahlaki bir çürüklük ise, yerlilerin bedenlerine atfediliyordu. Bu tarihi miras, mekânsal ve ahlaki tutarlılık elde etmek amacıyla, mimarlığın canlılığına, temizliğine dayanıyordu. Çürümeye herhangi bir rol biçilmiyordu; mimari bir eser olan “ev-beden”den ve mukabili beyaz bedenden yalnızca manen kesip atılmıyordu; başka bir yere, Amerika yerlilerinin bedenlerine fırlatılıyordu. Püriten “ev-beden” ile çürümeyi birbirine bağlayan ilişkinin tespiti, bu mimari epistemolojinin harekete geçirdiği nekropolitikalara⁸ ışık tutmakta.

8 UFUK AÇICI MAKALESİNDE ACHILLE MBEMBE, NEKROPOLİTİKALARI “HAYATIN ÖLÜMÜN İKTİDARINA BOYUN EĞDİRİLMESİ” OLARAK TANIMLIYOR. BKZ. ACHILLE MBEMBE, “NECROPOLITICS” (NEKROPOLİTİKALAR), PUBLIC CULTURE (CİLT 15, SAYI 1, KIŞ 2003).

Mekânsal temizliğin, sömürgecinin ahlaki saflığını kolaylaştırdığına ve ürettiğine dair determinist görüş, 1950’li ve 1960’lı yıllarda kentsel dönüşüm oluşumunu harekete geçiren görüştü aynı zamanda. Burada, inşa edilmiş ortamın hareketsizliği, sözüm ona pis mahalleleri yıkmak için bir gerekçe olarak öne sürülmekteydi. Çok sayıda akademisyenin tespit ettiği üzere, maddi bir hâl olan temizlik yoksunluğundan kasıt, aslında ırkiydi. Reinhold

Martin'in *Eşitsizlik Sanatı* adlı eserinde özetlediği gibi, “çürük semtler”in yıkımı, “oralarda yaşayan insanların karşı karşıya kaldıkları sosyal, ekonomik ve toplum sağlığıyla ilgili sorunlarını çözmeye” muktedir olarak tefsir ediliyordu. Böylesi bir tasfiyeci hamleyle yeni açılmış, temiz alanların, yeni, temiz bir altyapıya ve bunun sonucunda yeni, temiz yaşam tarzlarına yer açacağı ima ediliyordu. Neticede yerlerinden edilen mahalle sakinlerinin çok azı yeni yapılan apartmanlarda oturmalarına rağmen, bu “fiziksel determinizm” hakimiyetini korudu.”

Nasıl ki şehrin yenilenmesi, gecekondular, hasta, terk edilmiş, çürümüş olarak tasvir edilen bu bozulmuş semtlerin hareketsizliğine dayandırılıyorsa, bu kenar mahalle sakinlerinin de, aynı şekilde ontolojik olarak ölü, başka bir deyişle insan dışı oldukları farz ediliyordu. Katherine McKittrick'in önerdiği üzere, bu ırksallaştırılmış var olmayış varsayımı “nihayet mekânda ayırımı düzenledi ve bu ayırıcı sürece, sağduyu ya da sıradan yaşam tarzı olarak baktı. Söz konusu bu sıradan yaşam tarzı, ırka dayalı bir mahkûmiyetle temellendirilmiş; bu, yoksul bırakılmış toplulukların mesken tuttukları zehirlilik, çevresel çürüme, kirlilik ve askerîleşmiş eylem bölgelerinde, mekânsal olarak kendini belli etmekte... Sonuç olarak hayat, belli bölgelerden koparılmakta; belli yerler insani değil, insan dışı coğrafyalara dönüştürülmekte.”¹⁰ McKittrick, çürümenin, şiddet uygulamak için kimlik ve mekân oluşumlarının hareketsizliğini devreye sokarak, bu iki oluşuma ilişkin bilgiyi düzenlediğini ima ediyor.

Devlet'in, bu tür yıkımları gerçekleştirebilmek için yararlandığı istimlak hakkı, anayasanın 5. maddesinde yer almakta. Anayasa'nın 5. maddesi, aralarında özel mülk hakkının bulunduğu birkaç hak tanımakta. Yeri gelmişken, bu haklardan birinin, Miranda hakları olarak da bilinen, sorgu esnasında sessiz kalma hakkı olduğunu da hatırlatmış olalım. Anayasa'nın 5. maddesinin metninden alıntılansak olursak: “Özel mülk, hakça bir tazminat ödenmeden kamulaştırılamayacaktır”. Kenar mahallelerin tasfiyesine ilginin yükseldiği savaş sonrası dönemde, o zamana dek okul, yol yapımı vs. gibi mimari ve altyapısal, kamuya yararlı projeler olarak anlaşılan, “kamulaştırma”ya

9 REINHOLD MARTIN VE BAŞKALARI, ED. THE ART OF INEQUALITY: ARCHITECTURE, HOUSING, AND REAL ESTATE: A PROVISIONAL REPORT (EŞİTSİZLİK SANATI: MİMARLIK, BARINDIRMA VE EMLAK: KOŞULA BAĞLI BİR RAPOR) (NEW YORK: TEMPLE HOYNE BUELL CENTER FOR THE STUDY OF AMERICAN ARCHITECTURE, COLUMBIA UNIVERSITY, 2015), 61.

10 KATHERINE MCKITTRICK, “PLANTATION FUTURES” (EKİM GELECEKLERİ), IN SMALL AXE (KÜÇÜK BALTA), 42 (KASIM 2013), 7.

sebebiyet verebilecek gerekçelerle ilgili görüş ayrılıkları, bu gerekçelerin “kamuya yararlı”dan ziyade “kamusal amaçlar”¹¹ olarak yorumlanmasına yol açtı. Bu yeni yorum, çürümüş kenar mahallelerin tasfiyesi gibi yeni *değer* çeşitlerine dayanan projelere alan açtı.

Bu yeni mimari planları sınırlayan inşaat yönetmeliği anlaşmasında yapılan değişikliklerde, “nizam” ve “hıfzıssıhha” değerleri öne sürülmekteydi. Bu değerler, ışığa ve havaya erişim, asgari oda ölçüsü, açık alanlar vs. gibi konulara ilişkin yeni zorunluluklarla gözetiliyordu.¹² Canlılığı boğucu kenar mahalleler tarafından tehdit edilen bu yeni mimarlık, derin nefes alabilmek için “harcanabilir hayatları”¹³ ortadan kaldırdı. Yeterli miktarda ışık ve hava kuşkusuz yararlı olmasına karşın, bu düzenlemeleri destekleyen retoriği incelemek önemli. Ruha Benjamin’in infaz teknolojileri hakkında kaleme aldığı, fakat kentsel dönüşüm konusunda da geçerli olduğu için burada aktardığım sözlerindeki gibi, “Bu [tekno-düzeltilici] müdahaleler, yalnızca bireyleri değil, aynı zamanda yoksulluk ve suç gibi sosyal düzensizlikleri *düzeltilme* retoriğiyle paketlenerek yapılmakta... Yoksa acaba güvende olabilmek için tekno-düzeltilmelere değil de, tekno-düzeltilmeleri meşrulaştırmak için sosyal güvensizliğe mi ihtiyaç duyuyoruz?”¹⁴

Bu tür tasfiye projelerinin ırkçı gerekçeleri yalnızca yıkımlarda olduğu gibi görünür şekilde değil, başta emlak piyasası olmak üzere ekonomik sistemlerde görünmez şekilde de cisimleşti ve cisimleşmeye devam ediyor. Emlak piyasasının gelişiminin spekülative doğasının başlıca dayanağı, arazi değerinin zaman içinde artmasının beklenebileceği fikridir; yerkaşunun bir parçasına biçilen değer, (kuramsal olarak) emlak piyasasının görünmez işleyişi tarafından belirlendiği fikri. “Mülkün en somut ve gerçek hâli” — arazinin ta kendisi — bu değiş tokuş sürecinin sonucunda “en geri ödenebilir”¹⁵ değer aracı olageldi.

2009 yılında yaşanan emlak krizi sırasında, arazinin bu “değiş tokuş değerleri”, sistemin nasıl da geri ödenebilir olacak şekilde tasarlandığını kanıtlayarak sert bir düşüşe geçmeye başladı. Piyasada konutların uğradığı değer kaybı, düşük gelirli ev sahibi kitleyi orantısız şekilde olumsuz

11 DORCETA TAYLOR, TOXIC COMMUNITIES: ENVIRONMENTAL RACISM, INDUSTRIAL POLLUTION, AND RESIDENTIAL MOBILITY (TOKSİK TOPLULUKLAR: ÇEVRESEL İRKCİLİK, SANAYİCİ KİRLİTME VE BARINMA HAREKETLİLİĞİ) (NEW YORK: NEW YORK UNIVERSITY PRESS, 2014), 228.

12 BKZ. INTERNATIONAL BUILDING CODE (ULUSLARARASI YAPI KODU), 1202.5, 1202.5.1 VE 1204.1-2.

13 SAIDIYA HARTMAN, “VENUS IN TWO ACTS” (İKİ PERDEDE VENÜS), SMALL AXE (KÜÇÜK BALTA), 26 (HAZİRAN 2008), 5.

14 RUHA BENJAMIN, ED., CAPTIVATING TECHNOLOGY: RACE, CARCERAL TECHNOSCIENCE, AND LIBERATORY IMAGINATION IN EVERYDAY LIFE (TEKNOLOJİYİ ESİR ETMEK: İRK, İNFAZ TEKNOLOJİSİ VE GÜNDELİK HAYATTA ÖZGÜRLEŞTİRİCİ MUHAYYİLE) (DURHAM: DUKE UNIVERSITY PRESS, 2019), 2.

15 REINHOLD MARTIN VE BAŞKALARI, ED., THE ART OF INEQUALITY: ARCHITECTURE, HOUSING, AND REAL ESTATE: A PROVISIONAL REPORT (EŞİTSİZLİK SANATI: MİMARLIK, BARINDIRMA VE EMLAK: KOŞULA BAĞLI BİR RAPOR) (NEW YORK: TEMPLE HOYNE BUELL CENTER FOR THE STUDY OF AMERICAN ARCHITECTURE, COLUMBIA UNIVERSITY, 2015), 21.

etkiledi.¹⁶ Eşitsizliğe çare olarak düşük gelirli sınıfa sunulan ev sahipliği sistemi, eşitsizliğin daha da belirginleşmesine sebebiyet verdi.

16 A.G.E., 22.

Mülk değeri kişisel zenginliği etkilemekle kalmıyor; arazi ve binaların değeri, tahsil edilecek vergi miktarını da belirliyor ki bu vergiler, belediyelerin kamu hizmetlerine ayırdıkları bütçe gelirinin başlıca payını oluşturuyor. Bunun bir sonucu olarak “yerli emlak değerleri — bir şehrin, bir eyaletin ya da ulusun toplam zenginliği değil— ABD’nin mahallelerinde sağlanan eğitim, rahatlık ve güvenlik hizmetlerinin niteliğini belirleyen en keskin göstergelerden biridir. Bunun karşılığında da, bu kamu hizmetlerinin niteliği, sıklıkla emlak fiyatlarını belirleyen en kuvvetli ön gösterge olur.”¹⁷ Bu amansız geri besleme döngüsü, çürüyen mülk değeri (emlak gelişiminin egemen kaideleri tarafından bilfiil idame ettirilen çürüme) üzerinden, eşitsizliği, kentsel alana kazıyor.

17 A.G.E., 30.

Radikal Alternatifler: Kelime Haznesi Aracılığıyla Yöntem Olarak Çürüme

İnşa edilmiş ortamda çürüme krizini idrak ederek, Kathryn Yusoff’un tabiriyle ifade edecek olursak, “dünyanın masum ya da doğal bir tarifi”¹⁸ olarak çürümenin, “değiştirilemezliğini çözme”ye başlayabiliriz. Yalnızca maddi ayrışma ölçeğinde işleyen çürüme “masum ya da doğal” gibi görülebilse de, onun inşa edilmiş ortamda, tüm ölçeklerde bilgiyi düzenlemede epistemolojik bir rol oynadığını önermeye çalıştım.

18 KATHRYN YUSOFF, A BILLION BLACK ANTHROPOCENES OR NONE (BİR MİLYAR SİYAH ANTROPOSEN VEYA HİÇBİRİ) (MINNEAPOLIS: THE UNIVERSITY OF MINNESOTA PRESS, 2018), 10.

Şayet, önermeye çalıştığım gibi, determinist “canlılık” ve “temizlik” retoriği, çürümeyle inşa edilmiş ortamın etkileşiminin algılanış biçimini çarpıtıyorsa, adaleti tesis etmek konusunda gösterilecek bir kararlılık, belki de bu ilişkiyi verimli yarınlara sevk edecek şekilde yeniden tasarlayabilir. Böylece, çürümenin kendisi, yalnızca mimarlığı kınamaya yaramaktan ziyade, yeni, adil mimarlık uygulamalarının türetileceği bir kavram hâline gelebilir.

Böylesi bir kararlılığa, dinamik bir tasarım yöntemi olarak çürüme pratiği aracılığıyla ulaşılabileceğini önermeye meyilliyim. Örneğin, kapitalizmi çürütmek ne anlama

gelirdi? Ya da adaletsizliği? Bunları tasarlamamanın ne anlama geldiğini biliyoruz; bu metinde, kapitalizmin ve adaletsizliğin tasarlanma biçimlerinden bazıları ele alındı. Çürümenin epistemolojisi —ölümü tetiklediği yer— bu tasarımın bir parçasıydı.

Çürüme, adaletsizlik sistemlerinin bir ön koşuludur; fakat bu sistemleri çökerten unsur da olabilirdi. Onun hayat ve ölüm, eser ve atık gibi belirgin tasnifleri dağıtma gücü, adaletsizlik sistemlerini tehdit eden unsurun ta kendisi. Bu duruşun dikkat çekici tarafının farkında olarak, çürümenin bir yöntem olarak nasıl uygulanabileceğini düşünmemiz lazım. Adaletsiz sistemleri dışarıdan sökmeye çalışmaktan ziyade, çürüme, bu tür sistemlerin üzerinde kuruldukları zemini hem içeriden hem dışarıdan kaldırarak, devirerek, sindirerek ve yıpratarak işleyebilir.

Gautam Bhan'dan güç alarak çürüme kavramı etrafında yeni bir kelime haznesi inşa etmenin bu yönde bir başlangıç olabileceğini öneriyorum. Bhan, şu soruyu soruyor: “Yeni bir fikir bütünü bize nasıl hareket etme ve uygulama biçimlerinin yanı sıra kuramsal ifadeler kazandırabilir? Bir kelime haznesi kurmanın, böylesi bir çalışmaya atılmanın bir biçimi olacağını iddia ediyorum.”¹⁹ Çürüme başlangıç noktası olarak kabul eden bir kelime haznesi başlatmaya yarayabileceğini düşündüğüm birkaç öneriyi aşağıda sıraladım.

19 GAUTAM BHAN, “NOTES ON A SOUTHERN URBAN PRACTICE” (GÜNEYLİ BİR ŞEHİRLEŞME UYGULAMASI ÜZERİNE NOTLAR), ENVIRONMENT AND URBANIZATION (ÇEVRE VE ŞEHİRLEŞME) 31, SAYI 2 (28 OCAK 2019), 3.

Anlaşmaya varmak (fil, İngilizce *Compromise*)

Etimolojik köken: Latince *com-* (birlikte) + *promittere* (takdim etmek, vadetmek)

Compromise (anlaşmaya varma) isminin birincil tanımı —*karşılıklı vaat*— artık kullanılmıyor. Yerine geçen yaygın tanım, bunun neredeyse tamamen zıt anlamlısı —*her iki tarafın taviz vermesiyle varılan mukavele; birinin, sözleşmeye varmak uğruna savunduklarından bir ölçüde ödün vermesi*.²⁰ Bu tanımlama, bir çürüme epistemolojisinin hareketsizliğini çağrıştırıyor; her iki tarafın kayba uğradığı farz edilmekte. Hâlbuki anlaşmaya varma kavramı neden canlılık fikrini çağrıştırmaz? Anlaşmaya varmayı karşılıklı vaat olarak anlamak, kavramın anlamını bolluk ve canlılık

20 “COMPROMISE, N.”. OED (OXFORD İNGİLİZCE SÖZLÜĞÜ) ÇEVİRİM İÇİ. EYLÜL 2021. OXFORD UNIVERSITY PRESS.

